

R. Neg. min., quia in primis cap. XVI, §. ult. supra dicitur: *Octoginta sex annorum erat Abram, quando peperit ei Agar Ismaelem.* Deinde hoc cap. nato jam Isacco, §. 4 et 5 legitur: *Et circumcidit eum octavo die, sicut præceperat ei Deus, cum centum esset annorum: hac quippe ætate patris natus est Isaac.* Adeoque ut minimum 14 annis integris Ismael erat senior Isacco. His adde 4 annos Isaaci completos in ejectione Ismaelis, et invenietur ejectus ut minimum tunc habuisse 18 annos.

Ad 1 probat. respondent aliqui, textum LXX esse corruptum et transpositis verbis esse legendum, sicut revera habet Vulgata nostra §. 14. *Abraham... tollens panem et utrem aquæ, imposuit scapulæ ejus (scilicet Agar) tradiditque puerum (non jam in scapulam, sed in manum) et dimisit eam; ita ut illud posuit super humeros ejus, non ad puerulum, sed ad panem et utrem referatur.*

Explicatio hæc conformis est S. P. Aug. Q. 53 in Gen. dicenti: *Tot enim annorum puer in humeros matris cum utre, et panibus, nimis absurdum est, ut impositus esse credatur.*

R. 2. Qui lectionem LXX defendere vellet, sine ullo incommodo dicere posset, respectu Ismaelis figuratam esse locutionem, quia significatur, Ismaelem solius matris curæ esse commissum; cum communiter dicamur humeris bajulare eos, quorum cura gravatur.

Ad 2 probat. nego conseq. quia non abiecit eum, quasi ante bajulasset, sed animo abiecit (ut reflectit S. P. Q. 54 in Gen.), hoc est dimisit, et reliquit eum sub arbore siti tabescentem, quasi desperatum et mox moriturum.

Ad 3 probat. dico, quod inde firmentur omnia supradicta, quia non jubetur eum tollere in humeros, sed sola manu arripere semi-mortuum, ut aquæ potum præberet, et siti tabescentem refocillaret. *Tene manum illius* (adjungit angelus); ergo a fortiori ipsum sanum sola manu, aut nutu deduxit e domo paterna.

Nec refert quod a LXX vocetur *puerulus*; quia præterquam quod Scriptura *pueros* vocet viros satis provecæ ætatis, diminutivum illud applicare potuerunt in miseris constituto; cum hoc etiam nobis sit satis familiare.

Obj. II. Poterat alia via compesci Ismaelis junioris petulantia, ipseque ab hæreditate paterna via testamenti prohiberi, prout postea factum est cum filiis Ceturæ: ergo aliquid humani hic passa est Sara; ut recte prætendit Chrysost. Hom. 47.

R. Neg. conseq. quia Deus voluit, ut ista via omnis difficultas amoveretur: nam cum ex affectu paterno dure hoc accepisset Abraham pro filio suo. §. 11, dicit ei Deus §. 12: *Non tibi videatur asperum super puero et super ancilla tua: omnia quæ dixerit tibi Sara, audi vocem ejus: quia in Isaac vocabitur tibi semen.*

Obj. III. Nulla erat ratio, cur cum petulante filio innocens mater eiceretur.

R. Neg. assumpt. et suppositum, quod mater ejus fuerit innocens; quia cum et matrem ejici præceperit

Dominus (ut patet ex jam dictis), fuit illa auctrix omnium quæ attentavit Ismael. Agnovit id Sara dicens §. 10: *Non enim erit hæres filius ancillæ, cum filio meo Isaac.* Confirmavit id angelus dicens §. 12. *In Isaac vocabitur tibi semen.* Recruduit ergo hic superbia Agar, de qua cap. XVI, 4, dixit Moyses: *Desperavit dominam suam: et cui a facie Saræ fugienti ibidem præceperat angelus §. 9: Revertere ad dominam tuam, et humiliare sub manu illius.*

Obj. IV. Non videtur equidem fuisse sufficiens ratio ipsam dimitte quoad vinculum.

R. An per istam dimissionem fuerit inter ipsos dissolutum matrimonii vinculum, incertum est. Quidquid sit, auctoritatem, imo et mandatum Dei hic intercessisse, constat ex jam dictis.

Inst. Si ita constaret, divina illa voluntas non lauisset Abrahamum, cum cap. XX, 7, vocetur *Propheta.*

R. Neg. assumpt. quia non omnia singulis prophetis inspirantur. Deinde illam voluntatem cognovit §. 12: et illam postero mane prompte executus est.

Obj. V. Inique equidem, et avare egit cum ejectis: quia cum esset ditissimus, modicum tamen ipsis subministravit comæatum.

R. Neg. assumpt. 1. Quia firmiter confidebat promissioni divinæ sibi pridem factæ respectu Ismaelis, et hic iteratæ §. 13. *Sed et filium ancillæ faciam in gentem magnam, quia semen tuum est.* 2. Quia præparatio multorum necessariorum promptam ejus obedientiam retardasset. 3. Pauciora dedidit potuit, ne longius discederent; sicque in eos facilius inquirere, ipsisque providere posset, si ita Domino placuisset.

CAPUT XXII.

Obedientia Abrahæ in præcepta filii immolatione probatur: cujus executio impeditur ab angelo. Tam promptæ vero obedientiæ mercedem accipit Abraham amplissimas benedictiones. Tandem nuntiatur ei, quoniam geniti sint ex fratre suo Nachor, cujus nephis Rebecca, futura aliquando uxor Isaac.

QUÆSTIO UNICA. — AN LAUDEM PROMERUERIT ABRAHAM VOLENDO IMMOLARE FILIUM SUUM ISAAC.

Illustrissimum hoc obedientiæ exemplum arrodit Marshamus, vocatque feralem sacrificandi ritum, ab humana ratione alienum (sive mandatum spectemus, sive obedientiam) quem a vetustioribus ethnicis didicerat Abrahamus. Verum quam immerito, patet ex Scriptura et patribus, qui illustrissimum hoc Abrahami factum, sine ullo prævio exemplo attentatum, summis laudibus exornarunt et æternitati transcripserunt.

Nec obstat 1, quod temerarie perrexisse aliquibus videatur præcipitando, cum fundate cogitare posset, quod hæc inspiratio a Deo non proveniret.

R. Enim hoc falsum esse, cum Deus propterea ei dicat: *Quia fecisti hanc rem, et non pepercisti unigenito*

filio tuo propter me, benedicam tibi et multiplicabo semen tuum sicut stellas cæli, etc.

Nec obstat 2, quod novisset Deum non posse sibi esse contrarium, simulque novisset semen ejus per ipsum Isaacum esse multiplicandum, etc.

R. Laudabiliter ipsum existimasse, quod promissio Dei non esset evacuanda: nam firmiter credebat quod Deus vel præceptam immolationem impediret, vel immolatum resuscitaret; ut indicatur ad Heb. XI, 19. Itaque divinam promissionem pater pius fideliter tenens: quia per hunc oportebat impleri, quem Dominus jubebat occidi, non hæsitavit, quod sibi reddi poterat immolatus, qui dari potuit non speratus, ait S. P. Aug. lib. XVI de Civ. Dei, cap. XXXII. Unde hinc etiam patet, quod non fuerit mentitus dum §. 5 dixit ad pueros (id est famulos) suos... *Postquam adoraverimus, revertemur ad vos.*

Nec obstat 3, ipsum optime scivisse quod Deus prohiberet fundere humanum sanguinem innoxium.

Ratio enim est, quod simul agnosceret Deum auctorem vitæ et necis: adeoque de ipsius mandato etiam innoxium sanguinem esse fundendum. Unde de ipso asserit S. P. loco statim cit. eum hoc non obstantem scivisse, quod divino intonante præcepto, obedientiam sit, non disputandum.

Nec obstat 4, Quod Jephthe male egerit innocentem filiam suam immolando.

Disparitas enim est, quod Jephthe ne quidem divinam permissionem habuisse videatur, multo minus filiam immolandi præceptum, ut postea suo loco videbitur.

Petes 1, quo sensu dicat angelus nomine Dei ad Abraham §. 12: *Nunc cognovi quod times Deum.*

R. Juxta S. P. Aug. Q. 58 in Gen. verba illa significant, *Nunc te feci cognoscere.* Rationem assignat ibidem Q. 57: *Quoniam vires dilectionis suæ hominem latent, nisi divino experimento etiam eidem innotescant.*

Petes 2, quoto Isaaci anno hæc historia contigerit.

R. Id esse incertum. Aben-Ezra putat ann. 12; Josephus, eumque secuti Torriellus, Pererius, et Adrichomius, anno 25; Hebræi in Seder-Olam: *Isaac, aiunt, pater noster, pervenerat ad annum 57, quando super altare ligatus est.* Hos sequitur Genebrardus. Ex Scriptura serie solum constat, accidisse postquam Abraham cœpisset habitare in Geraris, et antequam mortua esset Sara.

CAPUT XXIII.

Moritur Sara in civitate Arbe (ut dicitur §. 2), quæ est Hebron... venitque Abraham, ut plangeret et fleret eam: non quod venerit ex Bersabee (ubi ad tempus habitaverat) in Hebron, quasi Sara in Hebron profecta, ibi esset mortua, ut volunt nonnulli; sed significatur eum ex tabernaculo suo, funeris causa, in tabernaculum Saræ venisse; quia olim viri et femine distincta habebant tabernacula, ut patet ex fine cap. seq.; vel potius verbum venire phrasi hebraica sæpe

significat ordiri aliquid, vel accingere se ad aliquid faciendum: sic Abraham venit, id est, accinxit se, ad plantum et pompam funeris. Post officium funebre sepulturam emit ab Ephron filio Seor, speluncam scilicet duplicem in Mambre juxta Hebron. Voluit autem Abraham sepulcrum proprium (quamvis filii Heth offerrent ipsi §. 6 sepulcra sua electa) ne tam ipse quam posteri ejus cum Hethæis, utpote idololatri, miscerentur et sepelirentur. Hac de causa in hoc sacro sepulcro sepultus est Abraham, deinde Isaac, Rebecca et Lia: quin et Jacob in idem ex Ægypto transferri voluit, infra cap. XLIX: item undecim patriarchæ in eodem positi sunt, ut narrat S. Stephanus, Act. VII. At magna et admodum intricata hic oritur

QUÆSTIO UNICA. — QUOMODO CONCILIANDUS TEXTUS HIC §. 8 CUM VERBIS S. STEPHANI ACT. VII, 15 ET 16.

Videtur Spiritus S. per os S. Stephani, antequam moretur, voluisse omnibus et singulis interpretibus inextricabilem movere difficultatem, ortam ex diversitate textuum sequentium.

Primus est hic §. 8, 9 et 16: *Intercedite pro me apud Ephron filium Seor, ut det mihi speluncam duplicem, quam habet in extrema parte agri sui... quod cum audisset Abraham, appendit pecuniam, quam Ephron postulaverat... quadringentos siclos argenti probatæ monetæ publicæ.*

Secundus est Act. VII, 15 et 16: *Descendit Jacob in Ægyptum, et defunctus est ipse et patres nostri; et translati sunt in Sichem, et positi sunt in sepulcro, quod emit Abraham pretio argenti a filiis Hemor filii Sichem.*

Tertius est infra cap. XXXIII, 17 et seqq.: *Jacob venit in Socoth... transiitque in Salem urbem Sichemorum, quæ est in terra Chanaan... emitque partem agri in qua fixerat tabernacula, a filiis Hemor patris Sichem centum agnis: et erecto ibi altari, invocavit super illud fortissimum Deum Israel.*

Quartus est cap. XLIX, 29 et 30, ubi præcipit filiis suis Jacob: *Ego congregor ad populum meum: sepeliteme cum patribus meis in spelunca duplici, quæ est in agro Ephron Hethæi, contra Mambre in terra Chanaan, quam emit Abraham cum agro ab Ephron Hethæo in possessionem sepulcri. De filiis vero ejus subditur cap. L, 12: *Fecerunt ergo... sicut præceperat eis.**

Quintus locus est Josue XXIV, 32, ubi de solo Joseph dicitur: *Ossa quoque, Joseph, quæ tulerunt filii Israel de Ægypto, sepelierunt in Sichem in parte agri, quem emerat Jacob a filiis Hemor patris Sichem centum novellis ovibus, et fuit in possessionem filiorum Joseph.*

Porro difficultas hic oritur, an S. Stephanus agat de emptione facta ab Abrahamo hic, an autem de emptione Jacob, de qua infra cap. XXXIII. Sive enim egerit de hac, sive de ista, non nisi difficillime textus potest verificari. Ut igitur in re tam implexa aliquid dicamus, sententiam quæ nobis probabilior

videtur, primo loco subjiçiemus, aliasque per argumenta propositas opiniones refutare conabimur. Unde

R. et dico: S. Stephanus non agit de emptione facta a Jacob cap. XXXIII, sed facta hic ab Abrahamo.

Prob. I. Quia aperte dicitur cap. allato: *Positi sunt in sepulcro quod emit Abraham*; omnesque codices tam græci quam latini retinent nomen *Abrahæ*, nullusque habet *Jacob*.

Prob. II. S. Stephanus agit de empta parte agri in sepulturam: atqui hoc competit emptioni *Abrahæ*, non autem emptioni *Jacob*, cum hic a Sichimitis emerit partem agri non in sepulcrum, sed in prædium, in quo sua figeret tabernacula, erigeret altare, etc. Unde et Joan. IV, 5, de Christo dicitur: *Venit ergo in civitatem Samariæ, quæ dicitur Sichar juxta prædium quod dedit Jacob Joseph filio suo*.

Nec dicas hoc Evangelii loco non agi de agro quem Jacob emit a Sichimitis cap. XXXIII, cum cap. XLVIII, §. ult. dicat: *Do tibi partem unam extra fratres tuos, quam tuli de manu Amorrhæi in gladio et arcu meo*.

Nam per *gladium et arcum Jacob*, alii preces, alii fortitudinem, alii pecuniam *gladio et arcu* notatam intelligunt; omnesque idem illud prædium fuisse, unanimiter asserunt.

Quod si impropria et metaphorica hæc explicatio non arrideat, dicam cum A Lapide et aliis, quod prædium illud quidem primo emerit Jacob a Sichimitis: sed cum post stragem Sichimiticam a filiis suis factam inde recesserit, agrum illum occuparunt vicini Amorrhæi; quos postea rediens Jacob in gladio et arcu inde rursus expulit. Hoc enim insinuare videtur Scriptura, quamvis factum illud non ita clare commemoret.

Prob. III. S. Stephanus agit de agro, qui emptus est *pretio argenti*: atqui hoc rursus convenit agro empto ab Abrahamo, non autem illi, quem emit Jacob; cum ille emptus sit *centum agnis*, vel *centum novellis ovibus*, ut supra vidimus.

SOLVUNTUR ARGUMENTA. — Obj. I. Dici posset commode, quod S. Stephanus in fervore suæ concionis totus intentus dicendæ rei substantiæ, aut memoria lapsus, aut ex inadvertentia naturali dixerit *Abraham* loco *Jacob*: sicque utramque emptionem confuderit. Quamvis enim sacros scriptores ad omni errore teneamur eximere; non tenemur tamen ab accidentali memoriæ aut linguæ lapsu eximere concionatores. Ita Rabanus et Melchior Canus.

R. Neg. assumpt. Quia hoc videtur injuriosum Stephano, qui paulo ante dicitur fuisse *plenus Spiritu S.*, in cujus vultu splendor reluxerat angelicus, qui mox vidit cælos apertos, et Filium hominis stantem a dextris virtutis Dei, quod coram inimicis suis, rabbinis doctissimis, propter memoriæ lapsum ludibrio fuisse expositus.

Deinde si ex lapsu linguæ aut memoriæ hic aliquid

dictum sit, cur tanti viri inadvertentiam orbi propalasset Spiritus S.? Cur non potius S. Lucas errorem illum correxisset? quem ipse Stephanus mox correxisset, si se memoria lapsum advertisset.

Denique si hæc S. Stephani dicta isto titulo trahantur in suspicionem, pari jure omnia sanctorum dicta in Scripturis relata in dubium facile revocabuntur.

Inst. Saltem dici potest sine injuria S. Stephani (ut prætendunt Eugubinus, Lipomannus, etc.) quod nomen *Abraham* irreperisset loco nominis *Jacob*.

R. Neg., assumpt. quia (licet tunc non fieret injuria S. Stephano) nullus inprimis pro hoc prætenso mendo codex profertur, sed omnes legunt *Abraham*. Deinde si vitium hoc irreperisset, mirum sane, quod illud non detexerint S. Hieron., Beda aliique solertissimi Scripturarum perscrutatores; cum quæstio sic modica esset. Denique nulla est similitudo inter vocem *Abraham* et *Jacob*: adeoque non facile una alterius loco potest irrepere. Ex quibus sequitur, auctoritati Vulgatæ nostræ esse adhaerendum, donec probetur mendosa.

Obj. II. Prædium quod emit Jacob, etiam servivit sepulturæ, quia constat ex Josue XXIV quod ibi certe sepulta sint ossa Josephi: imo et reliquorum patriarcharum (ut contra Josephum lib. II Antiq., cap. IV, prætendit S. Hieron. epist. 101, scripta ad Pamachium); ergo et de illo intelligi potest S. Stephanus.

R. Neg. conseq. Quia prædium Jacob non fuit ab ipso Jacob deputatum in sepulturam, sed tantum postea a Josepho, qui illum locum elegit, eo quod ex singulari affectu patris, eundem tamquam portionem particularem accepisset. Deinde quamvis et prædium Jacob ab initio fuisset sepulturæ deputatum; agit tamen S. Stephanus de agro empto ab Abrahamo, et quidem pretio argenti.

Inst. Etiam emptio Jacob potest intelligi facta pretio argenti: nam inprimis S. Stephanus *pretium argenti* ponere potuit pro re appretiatâ, seu *centum agnis*: et vice versa infra cap. XXXIII poni poterunt centum agni pro pretio, quo centum agni appretiantur. Deinde centum agni, vel centum novellæ oves potuerunt esse centum nummi, quorum cuilibet agnus erat impressus, sicuti modo dicerem v. g. emi istum equum 50 ludovicis, 100 coronis, etc.

R. 1. Neg. assumpt. quia licet vulgariter sic quandoque dicere liceat, Scriptura tamen hic directe distinguit: nam ubi agit de emptione facta ab Abrahamo, pretium simpliciter vocat pecuniam, vel siclos argenti; ubi vero agit de emptione Jacob, pretium simpliciter vocat agnos et novellas oves, non addendo agnos argenti. Unde

R. 2. gratis dato assumpt. nihil inde sequi, quia cum Stephanus probe sciret quod emptio ab Abrahamo facta exprimitur in Scriptura *per pretium argenti*, et emptio Jacob ab ea distingueretur *per agnos et oves novellas*: ubi *pretium argenti* posuit, satis insinuavit se agere de emptione Abrahami: et si de

emptione Jacob agere voluisset, terminos Gen. XXXIII et Josue XXIV expressos adhibuisset.

Obj. III. Stephanus agit de agro empto a filiis *Hemor filii Sichem*: atqui Abraham hic emit agrum ab *Ephron Hethæo filio Seor*; ergo Stephanus non agit de emptione facta ab Abrahamo. Deinde Jacob emit agrum, cap. XXXIII a filiis *Hemor patris Sichem*; ergo potius agit Stephanus de agro empto a Jacob; et in textum Act. VII loco *patris* irrepsit vox *filii*.

R. Neg. conseq. Quia una eademque persona, sed binomia, est *Hemor* et *Seor*. Unde tota differentia quæ inter duos istos textus ex parte venditorum reperitur, est illa, quod patrem Ephronis Moyses vocet *Seor*, et Stephanus nominet *Hemor*, cujus insuper patrem dicit fuisse *Sichem*.

Porro utriusque illius variationis accidentalis exempla sine mutatione substantiali in Scriptura alibi reperiantur. Exemplum primi habemus IV Reg. XXIII, 36, ubi *Joachim* vocatur, qui Matth. 1 dicitur *Jechonias*. Simile alibi sæpe reperies. Exemplum secundi habemus II ad Timoth. III, 8, ubi magnos Pharaonis Paulus vocat *Jannes* et *Mambres*, quorum nomina reticuerat Moyses. Quid mirum igitur, si patrem Ephronis Stephanus vocaverit *Hemor*, quem Moyses dixerat *Seor*? Item si Stephanus expresserit Ephronis avum, quem Moyses reticuerat? Lege libros Paralip. et multa sine contradictione invenies suppleta, quæ in libris Regum aut alibi fuerunt ommissa.

His addi potest, quod, licet binomius non fuisset *Seor*, omnis difficultas equidem evanescat, si dicamus, quod S. Stephanus avum vel abavum Ephronis expresserit loco patris: quia satis conformiter ad Scripturam Ephron etiam abnepos Hemoris potuit dici filius ejus, cum et ipse Christus vocetur filius David.

Ad illud autem quod additur, Act. VIII irrepsisse vocem *filii* loco *patris*, nego assumptum, utpote gratis exeogitatum; cum omnes versiones constanter sic legant; adeoque potius inde probatur, quod de alterius agri emptione agit Stephanus, quam Moyses infra cap. XXXIII: nam Moyses isto loco emptorem ponit *Jacob*, venditores vero *filios Hemor patris Sichem*: atqui Stephanus emptorem ponit *Abraham*, venditores vero *filios Hemor filii Sichem*; ergo vel non agunt de *eisdem filiis immediatis*, vel agunt de *diversis Hemor* et *Sichem*; maxime cum emptio a Jacob facta sit 128 annis circiter post emptionem factam ab Abrahamo.

Inst. Moyses venditorem agri, ab Abrahamo empti, dicit fuisse Ephron: atqui Stephanus de isto Ephrone nihil meminit; ergo.

R. Neg. min. Quia dum dicit a *filiis Hemor*, sub voce *filiis*, implicite designavit Ephronem, quem Moyses explicite nominavit; quia tanquam præcipuus inter filios *Seor*, seu *Hemor*, agrum ipse nomine suo et fratrum suorum Abrahamo vendidit.

Obj. IV. Abraham emit sepulcrum suum circa Mambre, seu Hebron: atqui Stephanus agit de sepulcro sito in Sichem; ergo non agit de sepulcro

quod emit Abraham, sed de eo quod emit Jacob in regione Sichimorum.

Prob. min. ex textu supra allegato: *Descendit Jacob in Ægyptum, et defunctus est ipse et patres nostri, et translati sunt in Sichem, et positi sunt in sepulcro, etc.*

R. Neg. min. Ad probat. plures jam dicunt communiter, quod quidem duodecim patriarchæ primo translati fuerint et sepulti in Sichem; sed quod postea inde rursus a filiis suis fuerint translati in Hebron, et positi in sepulcro quod emit Abraham a filiis *Hemor* (ut dicit Stephanus) vel *Seor*, prout alio ejusdem personæ nomine narrat Moyses.

Hinc responsioni favet S. Hieron. epist. 101, cap. IV, quæ est ad Pamach., ita scribens: *Duodecim autem patriarchæ non sunt sepulti in Arboch (in Hebron scilicet seu Arbee), sed in Sichem, qui ager non est emptus ab Abraham, sed a Jacob*. Unde et suo adhuc tempore patriarcharum sepulera in Sichem visa fuisse attestatur. Contra hanc responsionem

Inst. I. Josephus rerum judaicarum peritissimus, sine ulla facta mentione de Sichem, dicit undecim fratres Joseph esse sepultos in Hebron, cum ipse solus sepultus sit in Sichem, Josue XXIV.

Responderi potest, quod Josephus intelligendus sit de finali patriarcharum translatione, vel cedere debeat auctoritati manifestæ S. Hieron.

Inst. II. S. Hieron. dicit absolute, duodecim patriarchas non esse sepultos in Arboch, seu Hebron; ergo non favet sententiæ dicenti, quod primo sepulti sint in Sichem, et postea in Hebron.

Responderi potest, negando conseq. quia S. Hieron. asserens primam patriarcharum translationem non esse factam in Hebron, sed in Sichem, non ideo negat secundam translationem esse factam in Hebron.

Inst. III. S. Hieron. asserit, quod suo etiam tempore patriarcharum sepulera adhuc viderentur in Sichem: unde et in Epitaphio Paulæ ad Eustochium de sancta Paula dicit: *Transivit Sichem, non ut plerique errantes legunt, Sichar, quæ nunc Neapolis appellatur, et ex latere montis Garizim, circa puteum Jacob, intravit Ecclesiam, vidit duodecim patriarcharum sepulchra*. Ergo supponit, quod eorum ossa tunc adhuc ibidem requiescerent.

Responderi potest 1; neg. conseq. Quia inprimis sepulera ista invisibilia potuerunt curiositatis causa. Si vero quis urgeat, quod etiam religionis causa invisibilia fuerint, responderi potest 2, disting. conseq. Ergo supponit, quod eorum ossa aliqua adhuc ibidem requiescerent; transeat: omnia; nego conseq. Porro ossa Josephi ibidem permansisse apparet, quæ sufficiebant, ut sepulcris istis honor religionis impenderetur. Dictum est *transeat*: quia nihil vetat, quominus honor impendatur sepulcris, ubi illustrium virorum ossa aliquando quieverunt, licet postea inde asportata sint, ut patet in glorioso sepulcro Christi, etc.

Inst. IV. Hebron erat prima civitas, quam ex Ægypto versus Chanaan filii Israel pertransire debe-

bant, et Sichem ad 20 leucas inde distare perhibetur; ergo ridiculus fuisset iste circuitus 40 leucarum, ut isti patriarchæ tandem in Hebron sepelirentur.

R. Neg. conseq.; nam postquam filii Israel transiverunt Jordanem, castrametati sunt in Galgalis, ibique fecerunt Phase; ut patet Josue V, 10. Inde vero iverunt versus Jericho, eamque urbem interceperunt; ut liquet ex cap. VI. Post interceptam Jericho etiam interceperunt Hai; ut ibidem constat ex cap. VIII: et inde moverunt castra, atque iverunt ad montes Hebal et Garizim, non longe a Sichem et prædio Joseph dissitos: in his montibus Josue populo prælegit Deuteronomium; ut patet ex mox cit. cap. VIII, 53 et 54.

Itaque ex itinere, quod fecerunt Israelitæ quando intraverunt terram Chanaan, potius constat, quod ossa patriarcharum primo translata fuerint in Sichem, et postea posita, seu sepulta in sepulcro, quod emit Abraham prope Hebron; quemadmodum narratio S. Stephani clare insinuat.

Hoc autem potuit naturaliter fieri hoc modo: Joseph moriens, infra cap. L, mandavit suis filiis, ut quando exirent ex Ægypto, transferrent ejus ossa secum, et verisimilius addidit, ut illa sepelirent in Sichem, in illo prædio seu agro quem a patre suo acceperat, ubi præsciebat posteros suos, filios Ephraim habituros, et aliquando, post divisum regnum Israel regnuros. Unde etiam filii Israel ejus ossa ibidem sepeliverunt Josue, XXIV, 52.

Est autem verisimile, quod cæteri patriarchæ idem mandatum filiis suis dederint: sed cum illi nullum agrum, ne quidem passum pedis, haberent in terra Chanaan, credibile est quod voluerint sepeliri in sepulcro patrum suorum Abraham, Isaac et Jacob, quia non habebant alium locum. Jam vero dum Israelitæ intraverunt terram Chanaan, pugnauerunt sex annis, antequam illam subigerent, et septimo tantum anno divisa est per sortes; ut patet Josue XIV, 7 et 10 collatis cum cap. XIII lib. Num. Toto ergo illo tempore loculi patriarcharum positi fuerunt in Sichem: postea vero dum terram illam jam pacifice possidebant, et Caleb ex Hebron deleverat filios Enac (ut dicitur Josue XV, 44, et Judic. I, 20) Josephum reliquerunt sepultum in Sichem, alios vero undecim inde transtulerunt in Hebron, et posuerunt in sepulcro quod emit Abraham. Unde conformiter ad hæc, ad objectionem capitalem quartam.

R. Cum præcedentibus neg. min.; ad probat. explio membratim totum Stephani textum, ut appareat, quod tantum quoad verba, minime vero quoad sensum a Moysse hic diserepet.

Dicit 1. *Descendit Jacob in Ægyptum, et defunctus est ipse, et patres nostri*, duodecim scilicet patriarchæ defuncti sunt in Ægypto, et de hoc nulla movetur difficultas.

Dicit 2. *Et translati sunt in Sichem*. Hoc non potest intelligi de Jacob, cum directe translatus sit ad aream Arad (cap. L, 10) quæ sita est trans Jordanem; ubi celebrantes exequias planctu magno atque vehementi impleverunt septem dies. Inde vero ̄. 13: *Portantes*

eum in terram Chanaan, sepelierunt eum in spelunca duplici, quam emerat Abraham cum agro in possessionem sepulcri ab Ephron Hethæo contra faciem Mambre.

Nec refert quod Joseph cap. L, 5, se dicat adjuratum a patre his verbis: *En morior, in sepulcro meo quod fodi mihi in terra Chanaan, Sepelies me: quia per fodere intelligit eligere; ut patet ex cap. XI, VII, 30, et cap. XLIX, 29, ubi præcipit: sepelite me cum patribus meis in spelunca duplici, quæ est in agro Ephron Hethæi (̄. 30) contra Mambre in terra Chanaan, quam emit Abraham, etc.* Ex quibus verbis manifestum est, quod non agat de sepulcro Sichimitico, quod ipse sibi immediate comparaverat; sed de Hebronico, quod ex paterna hæreditate acceperat.

Illud igitur translati sunt in Sichem, intelligitur de filiis Jacob, nempe de duodecim patriarchis: et quidem de Joseph intelligi, manifestum est ex verbis Josue XXIV, 52. De undecim vero ipsius fratribus etiam intelligi debere, eruitur partim ex verbis S. Stephani, partim etiam inde, quod in initio ingressus in terram Chanaan, filii Israel civitatem Hebron nondum haberent in possessionem; adeoque ibi ossa undecim patriarcharum sepelire non potuerunt. Cum igitur essent adjurati per Joseph, ut transferrent secum ex Ægypto ossa ejus: juxta ipsius voluntatem iverunt in Sichem, et in agro ipsi particulariter legato ossa ista sepelierunt: et hæc potuit esse, et verisimiliter fuit ratio et occasio, cur ossa aliorum patriarcharum pariter ibidem ad tempus tumulaverint. Unde non mirum est, quod tempore S. Hieron. loca, in quibus patriarcharum ossa tumulata fuerunt, adhuc viserentur in Sichem.

Dicit 3. *Et positi sunt in sepulcro, quod emit Abraham pretio argenti*. Hoc non intelligitur de Joseph; sed certo intelligitur de Jacob: et de undecim ejus filiis pariter intelligi, tum ex Josepho supra cit., tum ex ipsa S. Stephani narrationis serie satis evinci videtur. Et ideo supra dictum est, quod filii Israel, postquam civitatem Hebron jam pacifice possiderent, verisimiliter ossa undecim patriarcharum ex Sichem transtulerunt in Hebron, et ibidem posuerunt in sepulcro quod emit Abraham.

Dicit 4. *A filiis Hemor filii Sichem, de qua difficultate ante actum est*. Ac proinde juxta explicationem jam datam (quæ satis conformis apparet historiæ tam sacræ, quam profanæ) non tantum S. Hieron. cum Josepho, sed et optime Stephanus cum Moysse conciliari videtur.

Sunt interim nonnulli, qui putant, quod illud translati sunt in Sichem, de solo Josepho, illud vero positi sunt, etc., intelligatur de solo Jacob; nam pluralem pro singulari in narratione S. Stephani positum esse asserunt. Verum quamvis negari non possit, in Scriptura pluralem pro singulari non raro poni, tamen hoc non videtur hic admitti posse: quia in hoc supposito S. Stephanus non loqueretur de sepultura omnium patriarcharum, de qua tamen intendit loqui, ad ostendendum quod quamvis ipsi in terra Chanaan non

haberent vel passum pedis, tamen in illa voluerint sepeliri; quia ex promissione divina sciebant, suos filios illam possessuros. Adde quod ita exponere, sit nimis contorquere grammaticam.

Obj. V. Quidni potius dicatur cum Jacobo Ziglero, referente Gagnæo, quod una eademque fuerit spelunca, quam primo emit Abraham ab Ephron filio Seor, et deinde alienatam postea emit Jacob a filiis Hemor, ut refert S. Stephanus?

R. Hoc dici non posse, tum quia Stephanus emptorem constanter ponit Abraham, tum quia spelunca Abrahami fuit in Hebron, ager vero Jacob in regione Sichimorum; quæ sibi vicina loca esse, falso supponit Ziglerus, cum distent ad 20 circiter leucas.

Inst. Saltem dici potest, quod Abraham, quando cap. XXII venit ex Haran in Sichem, emerit istum agrum ad domum vel sepulturam, et victum sibi et suis parandum: sed cum jussus fuisset continuo locum mutare, et propter famem descendere in Ægyptum, reliquit agrum, quem postea Jacob revertens ex domo Laban, ob memoriam avi sui Abraham iterum emit; ita ut bis ager fuerit emptus. Jam autem S. Stephanus loquitur de prima emptione; ergo tota difficultas hoc modo facile solvi potest.

R. Neg. ant. Quia de illis omnibus nihil Moyses scribit, qui tamen tam accurate omnem peregrinationem Abrahami describit. Præterea cur Abraham illum agrum non recuperavit, dum reversus est ex Ægypto? cum cap. XII, 5 dicat Moyses: *Reversusque est per iter, quo venerat, a meridie in Bethel, usque ad locum ubi prius fixerat tabernaculum inter Bethel et Hai, in loco altaris quod fecerat prius*. Ecce revertitur ad eundem locum, in quo illa sententia vult ipsum emisse agrum, et tamen de agro nulla fit mentio. Denique si Jacob iterum emerit istum agrum in sepulturam, quare non in eo, sed in Hebron sepeliri voluit? Itaque ista responsio omni caret verisimilitudine, et consequenter gratis fugitur.

Obj. VI. Melius evacuatur difficultas, si cum Masio juxta textum syriacum et arabicum verba Stephani sic legantur: *Descendit Jacob in Ægyptum, defunctusque est illic ipse et patres nostri: et translatus est in Sichem, et positus in sepulcro quod emerat Abraham argento a filiis Hemor*.

R. Neg. assumpt. Quia ista lectio repugnat cap. L, ubi, nulla facta mentione de Sichem, corpus Jacob translatum est primo ad Aream Arad, et deinde in Hebron.

Obj. VII. Quare non cum aliis legatur textus Stephani per hyperbaton, seu parenthesis hoc modo: *Descendit Jacob in Ægyptum, et defunctus est ipse et patres nostri, et translati sunt in Sichem, et positi sunt in sepulcro (quod emit Abraham pretio argenti) a filiis Hemor filii Sichem?*

R. Varias huic lectioni obstare rationes. 1. Quia dure avellitur narrata emptio a filiis Hemor, qui naturali ordine constructionis a Stephano ut venditores exprimuntur.

2. Quia sic filii Jacob dicerentur sepulti in Hebron

a Sichimitis. Quis autem credat (si post stragem Sichimiticam factam a Simeone et Levi cap. XXXIV superfuert filii Sichem) quod illi superstites honorifice transtulerint ossa illorum virorum, qui tam injusta et cruenta strage omne masculinum in Sichem interfecerant, urbem depopulati fuerant, mulieres captivas abduxerant, etc.? Revera potius eorum ossa, ad vindicandam injuriam patribus suis illatam, per campos sparsissent, aut contumeliose dissipassent. 3. Quæ species veri, quod filii Israel patrum suorum ossa non propriis manibus, sed alienis, sibi in-fensis et inimicis transferri et sepeliri voluissent?

Obj. VIII. Rectius dicere videntur Vatablus et alii, quod vox Abraham apud S. Lucam sumenda sit patronymice pro Abrahamide, seu Abrahami filio Jacob. Sic Christus vocatur Israel, Isaia XLIX, 5. Item David, id est Davidis filius, Ezechielis XXXIV, 23.

R. Neg. assumpt. Quia quamvis ista phrasid communis sit prophetis et poetis, ne tamen oriatur confusio, non est tribuenda historicis, nisi adsit urgentissima ratio. His adde, quod in hac sententia multæ occurrant difficultates, de quibus actum est in antecedentibus.

Obj. IX. Vox Abraham in textu S. Stephani potest intelligi posita in dativo, ita ut sensus genuinus sit: *Descendit Jacob in Ægyptum, et defunctus est ipse et patres nostri, et translati sunt in Sichem, et positi sunt in sepulcro quod emit (Jacob, vel Abrahami nepos, qui subintelligitur, cum sit nominativus verborum præcedentium) Abrahamo pretio argenti a filiis Hemor filii Sichem*.

R. Neg. assumpt. Quia contorta hæc explicatio multiplicem patitur difficultatem. 1. Ibi additur vox Jacob, quam non habet Stephanus. 2. Ibi Jacob dicitur sepultus in Sichem, quod nullam habet probabilitatem. 3. Sic Jacob diceretur emisse agrum Sichimiticum pretio argenti. 4. Et quidem a filiis Hemor filii Sichem; cum tamen cap. XXXIII, dicatur, quod emerit a filiis Hemor patris Sichem, et quidem centum agnis. 5. Denique, qua constructionis proprietate Jacob in Sichem emere potuit sepulcrum Abrahamo, jam a multis annis sepulto in Hebron?

Neque dicas, quamvis esset jam pridem mortuus Abraham, quod Jacob emerit ipsi istum agrum; quia non sibi, sed posteris suis illum emit in sepulcrum, ut vel sic nomine Abrahami caperent possessionem terræ promissæ in Sichem, quæ erat hypothecca factæ promissionis. Nam cap. XXXIII, et Josue XXIV, ubi emptio Jacob describitur, ne vel minima fit mentio de Abrahamo. Imo infra cap. XLVIII, et Joan. IV, ager ille datus legitur soli Joseph, exclusis aliis Abrahami nepotibus; ergo et ista explicatio ficta est.

CAPUT XXIV.

Abraham filio suo Isaac de uxore provisorus, primarium famulum suum, juramento obstrictum, mittit in Mesopotamiam, ut de familia Nachor Isaaco quaerat uxorem, qui obtentam Rebeccam hero suo adducit.